

کودکان را برای راستگویی تنبیه نکنید

کم نیستند کودکانی که به والدینشان دروغ می‌گویند. آنها در واقع از ابتدا دروغگو نبوده‌اند، اما به مرور دریافته‌اند که راستگویی برخلاف آن‌که در ظاهر به عنوان یک رفتار خوب تلقی می‌شود، اما در برخی موارد باعث خشم و انتقاد والدین می‌شود.

جام جم آنلاین: کم نیستند کودکانی که به والدینشان دروغ می‌گویند. آنها در واقع از ابتدا دروغگو نبوده‌اند، اما به مرور دریافته‌اند که راستگویی برخلاف آن‌که در ظاهر به عنوان یک رفتار خوب تلقی می‌شود، اما در برخی موارد باعث خشم و انتقاد والدین می‌شود. گاهی نحوه بیان و برخورد والدین و مربیان با کودک، او را به دروغ گفتن وامی‌دارد و به او دروغگویی را می‌آموزد.

یعنی وقتی والدین به کودکی که مرتکب عمل خلافی شده، اصرار می‌کنند که او این کار را انجام نداده، بلکه دیگری مثلاً همسایه یا دوست یا برخی موجودات خیالی سبب آن بوده‌اند، نه تنها فرزندشان را به دروغگویی تشویق می‌کنند، بلکه او را به گریز از قبول مسئولیت رفتارشان نیز وامی‌دارند.

دکتر بهروز بیرشک، روان‌شناس و عضو هیات علمی دانشگاه تهران در گفت‌وگو با جام‌جم می‌گوید: دروغ گفتن یکی از رفتارهای متداول کودکان چهار پنج ساله است که از نظر اخلاقی نباید مورد قضاوت قرار بگیرد، اما نسبت به علت آن، به این دلیل که به یک عادت تبدیل می‌شود، نباید بی‌توجه بود. کودکان در این سن و سال معمولاً به دو دلیل دروغ می‌گویند که نخستین علت آن خیالپردازی است و دلیل دیگر آن، نوع رفتار والدین و تأیید و تشویق خودآگاه یا ناخودآگاه فرزندانشان به دروغگویی است.

دروغ‌های مصلحتی

برخی والدین، ناخواسته با نسبت دادن کارهای اشتباه فرزندشان به دیگری یا حتی یک موجود خیالی، دروغ گفتن و مسئولیت‌پذیر نبودن را به کودکان آموزش می‌دهند. گاهی حتی فرزندانشان را به دلیل راستگویی‌اش در مواردی که منافعش به خطر می‌افتد، مورد سرزنش و تنبیه قرار می‌دهند.

روان‌شناسان معتقدند که بسیاری از کودکان برای نخستین بار در زندگی‌شان با رفتاری به نام دروغ گفتن آشنا می‌شوند. این نوع دروغ گفتن، همان رفتاری است که بزرگ‌ترها آن را به حساب دروغ مصلحت‌آمیز می‌گذارند تا به جایی نتیجه بد، نتیجه خوب بگیرند.

دکتر بیرشک با تأکید بر این‌که بزرگ‌ترین وظیفه پدر و مادر، آموزش راستگویی به فرزندشان از طریق رفتارهای معمول خود در خانواده است، می‌گوید: کودک از سنی که مهارت‌های ارتباطی را می‌آموزد، باید درک کند که والدینش از راستگویی و صداقت او خوشحال می‌شوند و دروغ و دروغگویی را به هر شکل دوست ندارند. در بسیاری موارد، عملکرد پدر و مادر به گونه‌ای است که دروغ گفتن در آن کاملاً نفی نمی‌شود، مثلاً به کودک می‌گویند اگر کسی تلفن زد به دروغ بگوید در خانه نیستند یا در مدرسه به معلمش به دروغ بگوید دلیل غیبتش بیماری بوده است.

کمیود، نگرانی و ترس

بررسی‌های روان‌شناسان کودک نشان داده است که نیاز به جلب توجه، رقابت با دیگر کودکان یا خواهر و برادر، برای دریافت تأیید از طرف والدین و از آن مهم‌تر، ترس از بزرگ‌ترها از عوامل اصلی دروغگویی به شمار می‌رود.

همچنین کودکانی که نسبت به دوستان و اطرافیان خود احساس کمیود می‌کنند، ممکن است برای جبران کمبودها در زمینه‌های گوناگون نظیر شغل والدین، محل سکونت، وضع تغذیه، دوستان، تفریحات و سفرها به دروغ متوسل شوند و نگرانی‌های خود را از بابت این کمبودها در پوششی از دروغ کاهش دهند.

دکتر بیرشک با تأکید بر این‌که اگر کودک به سبب راستگویی تنبیه شود، در آینده برای نجات و رهایی از مجازات به دروغگویی متوسل می‌شود، می‌افزاید: والدین و مربیان باید از هر کودک انتظاراتی داشته باشند که با واقعیات و امکانات او منطبق است، در غیر این صورت، دروغگویی کودک تقویت و تشدید خواهد شد.

مسئله مقایسه کودک با خواهر و برادرش یا دیگر کودکان از رفتارهای اشتباهی است که می‌تواند انگیزه برای جلب توجه و مورد تأیید قرار گرفتن به عنوان فرد بهتر در خانواده را از طریق دروغگویی تشدید کند.

این روان‌شناس تأکید می‌کند: آنچه شخصیت کودک را شکل می‌دهد، ارزیابی او از اعمال و گفتاری است که از سوی والدین و سپس از سوی مردم جامعه می‌بیند. کودک در خانواده و جامعه با رفتارهای متناقضی روبه‌رو می‌شود؛ رفتارهایی که در برخی موارد ارزش‌ها را به ضدارزش تبدیل می‌کند و به ضدارزش‌ها هم پاداش می‌دهد.

فرزندی راستگو داشته باشیم

والدین برای این‌که فرزندان خود را راستگو تربیت کنند باید نسبت به اعمال خود و نیز در ارتباط خود با دیگران دقت کنند. فضایی که در آن پدر و مادر بسیار مراقب عملکردشان هستند، یعنی از هم چیزی را پنهان نمی‌کنند یا حداقل در مقابل کودک، تأکید به پنهانکاری نمی‌کنند، بر اساس صداقت و ارزش‌دادن به راستگویی بنا می‌شود.

دکتر بیرشک با نفي برخوردی‌های خشن با کودک به دلیل عمل اشتباهی که به آن معترف است، می‌گوید: اگر کودکی به دلیل ترس از تنبیه نتواند صادقانه از اشتباهش با پدر و مادر یا مربی‌اش صحبت کند، به دروغگویی گرایش پیدا می‌کند. به بیان دیگر تشویق و تنبیه در خانواده باید در قالبی درست صورت بگیرد.

همچنین در صورت مشاهده دروغ، والدین و مربیان نباید دچار شتابزدگی شوند و کودک را تنبیه کنند، بلکه برای بازداشتن کودک از دروغگویی و اصلاح رفتار او باید روشی متناسب با موقعیت، سن و درک کودک انتخاب شود.

پونه شیرازی - گروه سلامت